

करून पहा

- तुमच्या शाळेच्या/घराच्या आजूबाजूला असणाऱ्या परिसराचे नीट निरीक्षण करा.
- या परिसरात दिसणाऱ्या विविध गोष्टींची काळजीपूर्वक यादी तयार करा.

सांगा पाहू

वरील चित्रामध्ये आठ वेगवेगळ्या गोष्टी दाखवल्या आहेत. यांतील काही गोष्टी मानवाने स्वतः तयार केलेल्या आहेत, तर काही निसर्गतः तयार झाल्या आहेत. त्याची वर्गवारी खालीलप्रमाणे होईल.

निसर्गतः असलेल्या	मानवाने केलेल्या
नदी	शाळा
झाड	पाण्याची टाकी
डोंगर	घर
गवत	विहीर

तुमच्या शाळेच्या/घराच्या परिसरात दिसलेल्या गोष्टींची तुम्ही यादी केलेली आहे. या यादीचे निसर्गनिर्मित व मानवनिर्मित असे वर्गीकरण करा.

हे नेहमी लक्षात ठेवा

मानवनिर्मित गोष्टी तयार करताना आपण नैसर्गिक साधनांचाच वापर करतो. उदा., आपण झाडाच्या लाकडापासून खुर्ची, टेबल, बाके इत्यादी बनवतो.

सांगा पाहू

वरील चित्रात अंजूचे घर व शाळेचा परिसर दिला आहे. चित्राच्या आधारे खालील कृती करा.

- चित्रातील अंजूचे घर शोधा.
- चित्रातील शाळा शोधा.
- अंजूच्या घरापासून शाळेपर्यंतचा मार्ग निवडा. तो वेगळ्या रंगाने गिरवा.
- या मार्गावरून शाळेत जाताना दिसणाऱ्या विविध गोष्टींची नोंद वहीत खालीलप्रमाणे करा.

अंजू ज्या रस्त्याने शाळेत जाणार आहे, तो मार्ग तुम्ही शोधला आहे. अंजूला शाळेत जाताना लहान रस्ता व मुख्य रस्ता लागेल. या रस्त्यांच्या दोन्ही बाजूंना वेगवेगळ्या गोष्टी/ ठिकाणे आहेत.

- (१) लहान रस्त्याने जाताना चित्रातील ठिकाणे कोणकोणत्या दिशांना येतात ते लिहा.
- (२) मुख्य रस्त्याने जाताना चित्रातील ठिकाणे कोणकोणत्या दिशांना येतात ते लिहा.
- (३) शाळेकडे जाताना कोणकोणत्या दिशांना

वळावे लागले ते नोंदवा.

अंजूचे घर व परिसराचे चित्र छोट्या आकारात पुढे दिले आहे. या चित्रात मात्र खरोखरची झाडे किंवा इमारती दाखवल्या नाहीत. त्यांच्या जागी विशिष्ट खुणा दिल्या आहेत. तसेच वेगवेगळे रंगही वापरले आहेत. खुणांच्यापुढे त्या कशाच्या आहेत ते लिहिले आहे. परिसरातील काही गोष्टी या चित्रात आलेल्या नाहीत हे लक्षात घ्या.

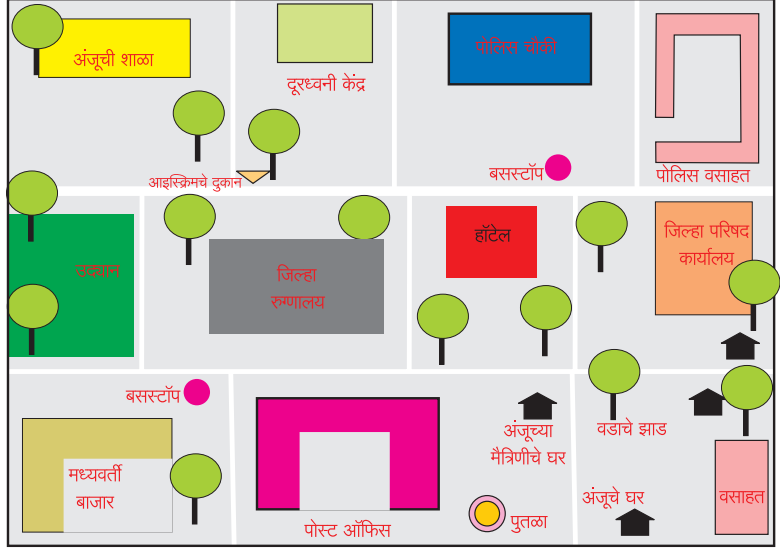
या चित्राला आराखडा म्हणतात.

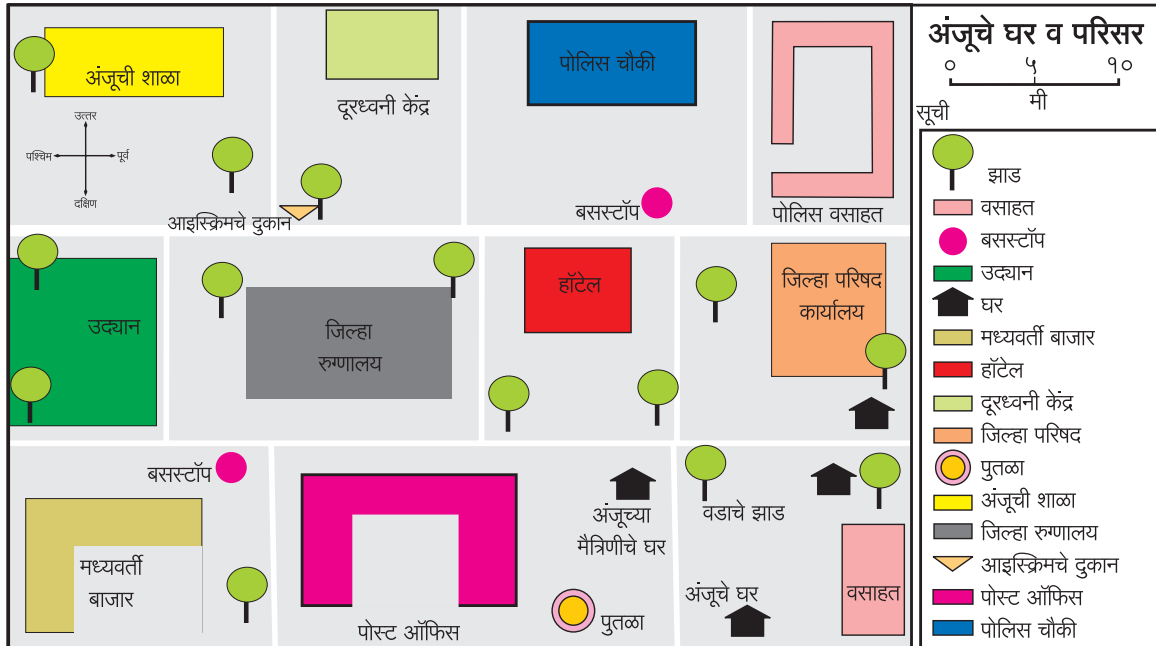
सांगा पाहू

शेजारील आराखड्याचे निरीक्षण करून खालील कृती वहीवर करा.

१. घरासाठी वापरलेली विशिष्ट खूण काढा.
२. आराखड्यामध्ये ही खूण किती ठिकाणी वापरली आहे ती संख्या त्या खुणेपुढे लिहा.
३. झाडासाठी वापरलेली खूण काढा.
४. आराखड्यात किती झाडे दाखवली आहेत ती संख्या झाडाच्या खुणेपुढे लिहा.
५. अंजूच्या परिसरातील कोणत्या गोष्टी आराखड्यात आलेल्या नाहीत, त्यांची नावे लिहा.

- आराखडा तयार करताना आपण विविध खुणांचा व रंगांचा वापर केला.
- या आराखड्याचा नकाशा करण्यासाठी, त्यामध्ये दिशा, सूची, शीर्षक व प्रमाण द्यावे लागते.
- नकाशामध्ये एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी हालणाऱ्या घटकांचा समावेश केला जात नाही. उदा., प्राणी-पक्षी, माणसे, रस्त्यावरून जाणारी वाहने इत्यादी.
- परिसरामधील चित्रात रस्ता ज्याप्रमाणे वळणे घेत गेला आहे, तसाच तो नकाशातही दाखवला जातो. रस्ते, नद्या, लोहमार्ग नकाशात अशाच प्रकारे दाखवतात.
- अंजूचे घर व परिसराचा नकाशा खाली दिला आहे. तुमच्या परिसराचा नकाशा तुम्ही काढल्यावर या नकाशाशी जुळवून पहा. तुमच्या नकाशात काही उणिवा असतील तर दूर करा.

माहीत आहे का तुम्हांला

नकाशा तयार करण्याचे शास्त्र, आता खूप विकसित झाले आहे. आपले पूर्वजदेखील नकाशे तयार करत होते. नकाशे तयार करण्यासाठी ते प्राण्यांची कातडी, हाडे, कवड्या, मातीची/ दगडाची पाटी इत्यादींचा वापर करत. सुमारे ५००० वर्षांपूर्वी मेसोपोटेमिया नावाचा प्रदेश अस्तित्वात होता. या प्रदेशाचा काही भाग दाखवणारी तेव्हाची - 'मातीची पाटी' (Clay Tablet) - सोबत दाखवली आहे. ती पहा.

करून पहा

तुम्ही सुरुवातीला केलेल्या निसर्गनिर्मित व मानवनिर्मित यादीसाठी साध्या सोप्या खुणा तयार करा. खुणांच्या आधारे तुमच्या परिसराचा आराखडा एका कागदावर काढायचा आहे.

- रस्ता, नदी, लोहमार्ग हे जसे परिसरात दिसतात तसेच आराखड्यात प्रथम काढा. मग खुणांच्या साहाय्याने इतर गोष्टी दाखवा.
- तुम्ही तयार केलेल्या खुणांची सूची

आराखड्याच्या बाजूला तयार करा. त्यांच्या खुणांचा अर्थ त्यांच्यापुढे लिहा.

- तुमच्या परिसरातील सूर्योदयाची बाजू लक्षात घेऊन, आराखड्यात दिशाचक्र दाखवा. आता या आराखड्याला 'माझा परिसर' असे नाव (शीर्षक) द्या.

तयार झालेला तुमचा नकाशा हा प्रमाणरहित नकाशा आहे. जमल्यास आम्हांला तो पाठवा...!

०००

०००

जरा डोके चालवा

- नकाशामधील चूका शोधा व त्यांना ○ करा.

तन्वीचे घर व परिसर

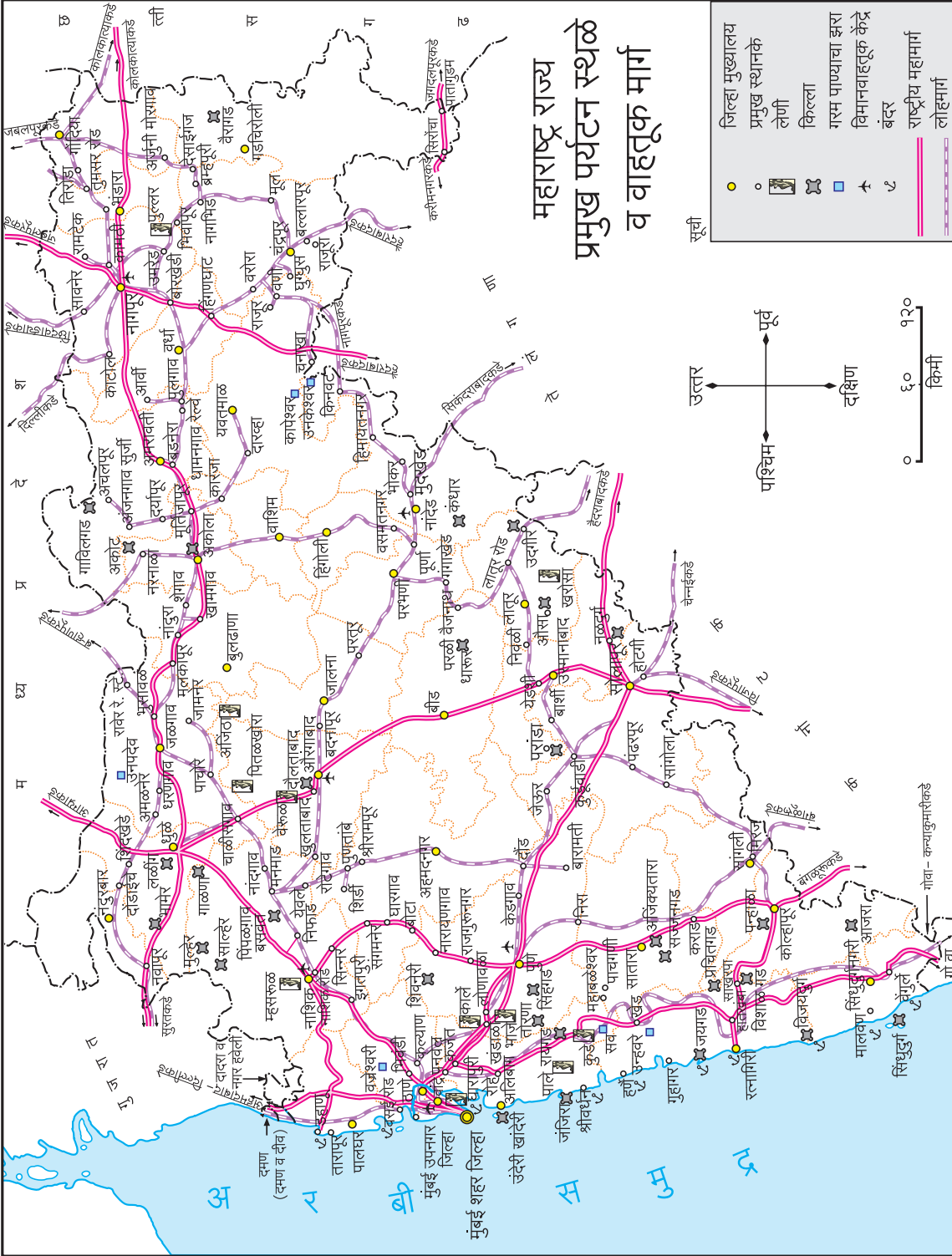
सूची ० ५ १० मी

- झाड
- पोलिस वसाहत
- बसस्टॉप
- उद्यान
- घर
- मध्यवर्ती बाजार
- हॉटेल
- ऑफिस
- सिनेमाघर
- तन्वीची शाळा

सांगा पाहू

खाली दिलेल्या महाराष्ट्राच्या नकाशाचे निरीक्षण करून कृती करा.

(१) आपल्या राज्याला ऐतिहासिक पार्श्वभूमी लाभलेली आहे. महाराष्ट्रात जलदुर्ग (सागरी किल्ला) गिरिदुर्ग (डोंगरी किल्ला) व भुईकोट (मैदानी किल्ला) असे किल्ले आहेत. किल्ले असलेल्या जिल्ह्यांची नावे वहीत नोंदवा.

